

Avrupa Birliğı tarafından finanse edilmektedir

2

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunu (TİHEK) İzleme Dizisi

Çocuk Evlerine Yönelik Ziyaret
Raporlarının Karşılaştırmalı Analizi

Av. Dr. Selmin Cansu Demir

Avrupa Birliğı tarafından finanse edilmektedir

2

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunu (TİHEK) İzleme Dizisi

Çocuk Evlerine Yönelik Ziyaret
Raporlarının Karşılaştırmalı Analizi

Av. Dr. Selmin Cansu Demir

ESHİD Yayınları

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD)

Çankaya Mah. Göreme Cd. Gülbahçesi Apt. No: 7/4

Çankaya/ANKARA

Tel: 0312 468 21 52

www.esithaklar.org

email: esithaklar@gmail.com

info@esithaklar.org

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunu İzleme Dizisi

Çocuk Evlerine Yönelik Ziyaret Raporlarının Karşılaştırmalı Analizi

Ankara, 2025

ISBN: 978-625-95152-3-6

Raporu Hazırlayan: **Av. Dr. Selmin Cansu Demir**

Basım Yeri: Eğiten Kitap Yayınları

Zübeyde Hanım Mah. Süzgül Sok. No:7/A İskitler – Altındağ/ Ankara

Tel: 0312 433 08 93

"Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteğiyle hazırlanmıştır.

İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'ne aittir ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmaz."

İçindekiler

KISALTMALAR	4
GİRİŞ	5
KURUM BAKIMINDAKİ ÇOCUKLARIN HAKLARINI KORUMADA İZLEMENİN ÖNEMİ	7
ZİYARET ÖNCESİNDE	10
Ziyaret Edilecek Kurumun Seçilmesi	10
Ziyarete Hazırlık	11
Ziyaret Heyetinin Oluşturulması	11
ZİYARET SIRASINDA	14
İncelenen Belgeler	14
Çocuklarla Yapılan Görüşmeler	16
Şikâyet Mekanizması	17
Çocukların Aileleri İle İletişimleri	18
Dezavantajlı Gruplar Açısından Değerlendirme	19
ZİYARET SONRASINDA	20
SONUÇ VE ÖNERİLER	23

Kısaltmalar

ASPB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UÖM	Ulusal Önleme Mekanizması
OPCAT	İşkenceye Karşı Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇHK	Çocuk Hakları Komitesi

GİRİŞ

Bu çalışmada, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun (TİHEK) Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM) sıfatıyla, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı çocuk evleri sitelerine 2022-2023 yıllarında yaptığı ziyaretler sonucunda hazırladığı raporlar analiz edilecektir. Çalışmanın amacı, TİHEK'in ulusal insan hakları kurumları standartları çerçevesindeki konumunu değerlendirerek dezavantajlı grupların haklara erişimi üzerindeki etkisini incelemek ve tespit edilen sorunlu alanların iyileştirilmesine katkı sağlayacak bir çerçeve sunmaktır.

Bu analiz kapsamında aşağıdaki TİHEK raporları detaylı olarak incelenmiştir:

- Niğde Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu (12.10.2022 tarihli ve 2022/738 sayılı karar ile kabul edilen, 2022/58 sayılı)
- Muş Lalesi Kız Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu (09.11.2022 tarihli ve 2022/798 sayılı karar ile kabul edilen, 2022/63 sayılı)
- Bilecik Çocuk Evleri Sitesi Ziyareti Raporu (15.12.2022 tarihli ve 2022/936 sayılı karar ile kabul edilen, 2022/69 sayılı)
- Safranbolu Hasan Doğan Çocuk Evleri Sitesi Ziyareti Raporu (30.05.2023 tarihli ve 2023/476 sayılı karar ile kabul edilen, 2023/18 sayılı)
- Mevlana Kız Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Takip Ziyareti Raporu (26.12.2023 tarihli ve 2023/1085 sayılı karar ile kabul edilen, 2023/57 sayılı)
- Bursa Sırameşeler Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu (29.02.2024 tarihli ve 2024/270 sayılı karar ile kabul edilen, 2024/13 sayılı)

Analiz, başta Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması İçin Kurulan Ulusal Kuruluşların Statüsüne İlişkin İlkeler (Paris İlkeleri), BM İşkenceye Karşı Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) olmak üzere, ilgili uluslararası standartlar çerçevesinde yapılmıştır. Analizde, ilgili uluslararası belgeler ve uluslararası insan hakları mekanizmaları tarafından

geliştirilen göstergeler esas alınmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle çocukların tutulduğu kurumların izlenmesinin önemine değinilmiş, ardından TİHEK raporları; ziyaret öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç başlıkta sınıflandırılarak incelenmiştir. Son olarak, analiz sonuçları ve geliştirilen öneriler ayrı bir bölümde sunulmuştur.

TİHEK'in İşkence ve Kötü Muameleye Karşı Ulusal Önleme Raporlarına göre, 2022 yılında ziyaret edilen 63 merkezin 4'ü, 2023 yılında ise ziyaret edilen 66 merkezin 4'ü çocuk evidir¹. Yıllık rapordaki ziyaretlerin merkez türlerine göre dağılımı incelendiğinde, çocuk evlerine yapılan ziyaretlerin oranının yalnızca %6 olduğu görülmektedir.

Yıllık rapordaki ziyaretlerin merkez türlerine göre dağılımı incelendiğinde, çocuk evlerine yapılan ziyaretlerin oranının yalnızca %6 olduğu görülmektedir.

Bu veriler, TİHEK'in çocuk evlerine yönelik izleme faaliyetlerinin kapsamını ve sıklığını ortaya koymakta ve bu alana daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, yapılan analizle çocuk evlerine yö-

nelik izleme süreçlerinin geliştirilmesine katkı sunulması hedeflenmektedir. Çalışmada, TİHEK'in Paris İlkeleri ve OPCAT'e uyumuna yönelik eleştiriler belirtilmekle yetinilecek, odak yalnızca TİHEK'in çocuk evlerine yönelik incelemeleriyle sınırlı tutulacaktır. Böylece, kurumun genel yapısına ilişkin değerlendirmeler yerine, çocuk evlerine yönelik izleme ve raporlama süreçlerine odaklanılarak çocuk haklarının korunmasına dair somut bir yaklaşım sunulması amaçlanmaktadır.

1 TİHEK'in İşkence ve Kötü Muameleye Karşı Ulusal Önleme Mekanizması 2022 ve 2023 yılı raporları için bakınız: <https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/xsFOFH2u.pdf> ve <https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/sDi7BKky.pdf> 2023 yılı raporunda, 25.04.2023 tarihinde ziyaret edildiği belirtilen 2024/4 Sayılı Yunus Emre İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu hakkında bilgi yer almasına rağmen ilgili rapor TİHEK'in web sitesinde erişilebilir değildir.

KURUM BAKIMINDAKİ ÇOCUKLARIN HAKLARINI KORUMADA İZLEMENİN ÖNEMİ

BM İnsan Hakları Komitesi, çocuğun üstün yararının korunması için bir bakım kurumuna yerleştirilmesinin, BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 9'uncu maddesi kapsamında kabul edilen "*özgürlükten yoksun bırakma*" anlamına geleceğini belirtmektedir². BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 13. Genel Yorumu'nda da şiddete maruz kalma olasılıkları daha yüksek olan "*özellikle güç durumdaki çocuklar*" arasında, biyolojik aileleriyle yaşamayan ve çeşitli biçimlerdeki alternatif bakımda olan çocuklar yer almaktadır³.

Birleşmiş Milletler Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Çocuklar Küresel Araştırması⁴, kurum bakımındaki çocukların hem personel hem de akranları tarafından fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalabildiğini ortaya koymaktadır. Raporda yer alan bulgular, ihmalden işkenceye, fiziksel cezalandırmadan temel ihtiyaçların karşılanmamasına kadar birçok şiddet biçiminin bu kurumlarda yaygın olduğunu; özellikle engelli çocukların, en ağır şiddet türlerine maruz kaldığını göstermektedir. Rapora göre, çocukların tutulduğu kurumların denetimsizliği ve aşırı kalabalık olması, kurumlardaki şiddeti artıran temel faktörlerden biridir. Mahremiyet eksikliği ve ayrımcılık ise bu durumu daha da derinleştirmektedir. Bunlarla birlikte, çoğu zaman şiddet vakaları gizli kalmakta, ancak basına yansıyan büyük skandallar olarak ortaya çıktığında görünür hale gelmektedir. Raporda, sorumluların yargı önüne çıkarılmadığı, soruşturmaların etkili yürütülmediği ve sürecin cezasızlıkla sonuçlandığına değinilmiştir. Yetkililerin istismarı örtbas etmesi veya kurumsal imajı koruma kaygısıyla hareket etmesi, çocuklara yönelik şiddetin devamlılığına yol açmakta ve bu ihlalleri olağanlaştıran bir cezasızlık kültürü yaratmaktadır.

BMÇHS'nin 12. maddesi uyarınca, çocukların kendilerini ilgilendiren karar alma süreçlerine katılım hakkı güvence altına alınmıştır. Ancak yukarıda anılan rapora göre, kurum bakımındaki çocuklar, hakları olan bu katılım mekanizmalarından büyük ölçüde yoksun bırakılmaktadır. Zira kurumsal yapılar bireysel ihtiyaçlardan çok grup yönetimine odaklandığı için çocuklara neyi, ne zaman ve nasıl yapacakları çoğunlukla dikte edilmektedir. Bu durum, onların kendi yaşamlarını etkileyen süreçlerde söz sahibi olmalarını engellemekte, güçsüzleştirici bir ortam yaratmaktadır. Yine BMÇHS'nin 16. maddesi ile güvencelenen mahremiyet hakkının kurum bakımındaki çocuklar açısından sıklıkla ihlal edildiğini aktaran raporda, ortak barınma, banyo gibi temel ihtiyaçların giderildiği alanlarda mahremiyetin sağlanamamasının, çocukları savunmasız bıraktığı belirtilmiştir. Tüm bu nedenlerle, kurumlarda kalan çocukların haklarının korunması için bağımsız, dışarıdan ve çocuk dostu bir denetim mekanizmasına ihtiyaç

² CCPR/C/GC/35, paragraf 62.

³ CRC/C/GC/13, paragraf 72/g

⁴ Nowak, M. United Nations Global Study on Children Deprived of Liberty. Project Report. Geneva: United Nations, (2019).

olduğunun altı çizilmiş; çocukların seslerini duyurabilecekleri, haklarını savunabilecekleri ve anonim şekilde başvurabilecekleri güvenli bir irtibat mekanizmasının oluşturulmasının zorunlu olduğuna değinilmiştir.

Aktarılmaya çalışıldığı üzere, kapalı kurumlarda bulunan çocuklar, dış dünyadan izole olmaları, bakım veren personele bağımlı yaşamaları ve iletişim araçlarına erişimlerinin kısıtlı olması nedeniyle hak ihlallerine karşı daha korumasızdır. Güç dengesizlikleri, ifade güçlükleri ve güven eksiklikleri, çocukların ihlalleri bildirmelerini zorlaştırırken, toplumsal damgalanma ve ayrımcılık da kırılganlıklarını artırmaktadır. Bu durum, kötü muamele ve

Kapalı kurumlarda bulunan çocuklar, dış dünyadan izole olmaları, bakım veren personele bağımlı yaşamaları ve iletişim araçlarına erişimlerinin kısıtlı olması nedeniyle hak ihlallerine karşı daha korumasızdır.

ihmal riskini yükseltirken, haklarının korunmasını da güçleştirmektedir. Bu nedenlerle, bağımsız izleme mekanizmalarının etkinliği, çocuklara yönelik ihlallerin tespit edilmesi, önlenmesi ve hesap verilebilirliğin sağlanması açısından kritik bir gerekliliktir⁵.

Bağımsız izleme, çocukların içinde bulundukları koşulları görünür kılarak koruma mekanizmalarını güçlendiren, çocuklara yönelik şiddet ve istismarın önlenmesine katkı sunan, kurum bakımındaki çocukların durumunu kamuoyunun gündemine taşıyarak politika yapıcıları harekete geçirme potansiyelini taşıyan temel bir araçtır. Bu tür bir izleme, mevcut yasal düzenlemelerdeki eksiklikleri ortaya koyarken, insan onuruna saygılı uygulamaların yaygınlaşmasını teşvik eder; çocukların yaşadığı ihlallerin üzerini örtmek yerine, sorumluların hesap vermesini ve çocukların seslerinin duyulmasını sağlar⁶.

Türkiye'de her ne kadar 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre, kurumsal bakıma son çare olarak başvurulacağı temel ilke olarak kabul edilmişse de BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye hakkındaki sonuç gözlemlerinde, çocuk bakım, refah ve koruma sistemlerinin kurumsuzlaştırılması ve sistematik dönüşümü için gecikmeksizin sektörler arası ulusal bir strateji ve eylem planının kabul edilmesi ve uygulanması için yeterli kaynak sağlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır⁷. Ayrıca, üç yaşından küçük çocukların kurum bakımına alınmasının durdurulması, engelli çocuklar ve refakatsiz çocuklar da dahil olmak üzere, ailelerinin yanında kalamayan çocuklar için yeterli alternatif aile ve toplum temelli bakımın sağlanması, mümkün olduğunda aile birleşimini kolaylaştırmak amacıyla tüm yerleştirmelerin düzenli olarak gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Komite, çocuklara yönelik şiddetin bildirilmesi, izlenmesi ve giderilmesi için erişilebilir ve çocuk dostu kanallar sağlanması gerektiğini bildirmiştir.

5 Ayrıntılı bilgi için: Ulusal İnsan Hakları Kurumları (ÜİHK) Serisi: Çocuk Dostu Uygulamaları Destekleme Araçları. ÜİHK'ler ve Kapalı Ortamlarda Çocuk Haklarının İzlenmesi, UNICEF ECARO, Kasım 2020.

6 Penal Reform International Justice for Children Briefing No. 2, Independent monitoring mechanisms for children in detention, 2012.

7 CRC/C/TUR/CO/4-5, paragraf

Bakım kurumlarındaki çocukların haklarının korunması ve izlenmesi sürecinde, bağımsız ulusal insan hakları kuruluşları, yukarıda aktarılan nedenlerle büyük önem taşımaktadır. Nitekim, BM Çocuk Hakları Komitesi tarafından 2002 yılında yayımlanan *"Bağımsız Ulusal İnsan Hakları Kuruluşlarının Çocuk Haklarının Yaygınlaştırılmasındaki ve Korunmasındaki Rolü"* başlıklı 2 Numaralı Genel Yorum'da, bu kuruluşların, devletlerin BMÇHS'ye uygun davranışlarını izleme ve çocuk haklarına tam saygı gösterilmesini sağlama sorumluluğunu üstlendikleri belirtilmiştir. Bu doğrultuda, TİHEK'in UÖM sıfatıyla yaptığı ziyaretlerin raporlarının incelenmesi, izlemenin çocuk haklarına etkisini anlamak açısından kritik bir adımdır.

Aktarılanların ışığında, TİHEK'in izleme faaliyetlerinin işkenceyi önleme konusunda yeterince etkili olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu kapsamda somut bir örnek olarak, 2022 yılında yayımlanan Niğde Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyaret Raporu ve takip eden süreç gözetildiğinde, izleme sürecinin çocukların korunmasına yönelik doğrudan bir etki yaratamadığı anlaşılmaktadır. Zira TİHEK'in izleme yaptığı Niğde Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne hemen komşu adreste bulunan ve aynı il müdürlüğüne bağlı Niğde Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezinde süregelen ağır hak ihlalleri, kurum bakımı altında olan 9 yaşındaki engelli bir çocuğun yaşamını yitirmesi üzerine görünür olmuştur⁸. Yapılan soruşturmada, 2024 yılı Mayıs ve Temmuz ayları arasında, 15'i çocuk 16 engelli bireyin maruz kaldıkları sistematik fiziksel ve psikolojik şiddet nedeniyle mağdur olduğu tespit edilmiş ve sonucunda 26 personele işkence suçlamasıyla dava açılmıştır⁹.

Burada yaşananlar, TİHEK'in kurumları yalnızca tekil olarak değerlendirmekle sınırlı kaldığını, yapısal sorunları gözden kaçırdığını, izleme süreçlerinin çocukların maruz kaldığı riskleri tespit etmekteki ve önlemedeki yetersizliğini gösterir niteliktedir. Aşağıdaki değerlendirmeler doğrultusunda, TİHEK'in işkencenin önlenmesine dair izleme faaliyetlerini, çocukların güvenliğini sağlayacak daha bütüncül ve etkili bir yaklaşımla ele alması gereklidir.

Burada yaşananlar, TİHEK'in kurumları yalnızca tekil olarak değerlendirmekle sınırlı kaldığını, yapısal sorunları gözden kaçırdığını, izleme süreçlerinin çocukların maruz kaldığı riskleri tespit etmekteki ve önlemedeki yetersizliğini gösterir niteliktedir.

8 Niğde Valiliği İl Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2024/33 Sayılı, 19 Kasım 2024 tarihli basın açıklaması.

9 <https://nigdeanadoluhaber.com.tr/haber/nigde-de-engelli-cocuklara-iskence-davasinda-sok-detaylar>

ZİYARET ÖNCESİNDE

Çalışmanın bu bölümünde, ilk olarak TİHEK'in ziyaretler öncesindeki süreci ele alınacak; bu kapsamda ziyaret edilecek kurumun seçimi, ziyaretlere hazırlık ve heyetlerin oluşturulmasına dair yaklaşımı değerlendirilecektir.

Ziyaret Edilecek Kurumun Seçilmesi

İzleme ziyaretlerinin nerede gerçekleştirileceğinin belirlenmesi, kurumun izleme stratejisine bağlı olmakla birlikte, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan rehberde göre, UÖM'ler tüm alıkonulma yerleri hakkında veri ve arka plan bilgisi toplamalı ve ziyaret edilecek alıkonulma yerlerinin seçiminde şeffaf ve açık kriterler oluşturmalıdır. Belirlenecek kriterlerde, tüm alıkonulma yerlerinin düzenli olarak ziyaret edilmesi gerekliliğinin yanı sıra insan haklarına yönelik kaygılarının türü, boyutu, güvenlik düzeyi ve niteliği göz önüne alınmalı ve acil ziyaretler ile takip ziyaretlerinin yapılması gerektiği de hesaba katılmalıdır¹⁰. Bununla birlikte, ziyaret yapılacak kurumlar amaca yönelik farklı yaklaşımlarla da belirlenebilir. Buna göre kurumlar, temsili gücü olan istatistiksel örnekleme yoluyla veya önceden belirlenmiş bir konuda bilgi toplamak üzere tematik örnekleme ile seçilebileceği gibi çocuk hakları ihlallerini takiben belirli bir tesise “duyarlı ziyaretler” yapılabilir ya da rastgele habersiz ziyaretler yoluyla da izleme faaliyetleri yürütülebilir¹¹.

İncelenen 6 rapor dikkate alındığında, TİHEK'in 2022-2023 yıllarında ziyaret gerçekleştirdiği kurumlar arasında yalnızca Mevlana Kız Çocuk Evleri Sitesi için takip ziyareti yapıldığı görülmektedir. Ancak, bu takip ziyareti ilk ziyaretin üzerinden yaklaşık 3,5 yıl geçtikten sonra, 02.03.2023 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Diğer 5 çocuk evinin ise ilk kez ziyaret edildiği belirtilmiştir. Ziyaret edilecek tesislerin hangi kriterlere göre seçildiği ve bu tercihin ardındaki temel amacın ne olduğu raporlardan açıkça anlaşılamamaktadır. Raporlardan anlaşıldığı kadarıyla bir haberin veya araştırmanın takibi amacıyla yapılan duyarlı ziyaretler tercih edilmemiştir. Basına yansıyan çocuk evlerine ilişkin haberler dikkate alındığında¹² TİHEK'in duyarlı ziyaretleri de kapsama alması çocuğa yönelik hak ihlallerinin önlenmesine katkı sunacaktır.

Basına yansıyan çocuk evlerine ilişkin haberler dikkate alındığında TİHEK'in “duyarlı ziyaretleri” de kapsama alması çocuğa yönelik hak ihlallerinin önlenmesine katkı sunacaktır.

10 BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Preventing Torture: The Role of National Preventive Mechanisms – A Practical Guide, 2018

11 UNICEF ECARO, Ulusal İnsan Hakları Kurumları (UIHK) Serisi: Çocuk Dostu Uygulamaları Destekleme Araçları. UIHK'ler ve Kapalı Ortamlarda Çocuk Haklarının İzlenmesi, Kasım 2020.

12 Kurum bakımı altındaki çocuklara yönelik 2021-2023 yılları arasında basına yansımış bazı haberler:

<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/skandal-iddia-devlet-korumasindaki-cocuga-cinsel-istismar-2106937>,

<https://www.elmas67.com/sevgi-evi-miihmal-evi-mi-sevgi-evlerinde-neler-oluyor>,

<https://www.cnnturk.com/turkiye/kadin-konuk-evi-ve-cocuk-evleri-sitesinde-24-kisi-zehirlendi-bakanlikten-aciklama-geldi-2014098>, <https://www.haberes.com.tr/baltali-zagor-mudur-gorevden-alindi>,

Açıklananlar doğrultusunda, TİHEK'in, çocukların tutulduğu kurumlara yönelik bir izleme stratejisinin bulunmadığı, ayrıca habersiz ziyaretler için bir protokolünün olmadığı anlaşılmaktadır. İncelemelerin heyetin deneyim, bilgi ve duyarlılığına bırakılması nedeniyle raporlarda ortak bir standart yaklaşım oluşturulamadığı görülmektedir. Ayrıca, çocuk kurumlarına yönelik ziyaretlerde il valiliklerinden psikolog, hekim gibi meslek mensuplarının görevlendirilmesinin talep edildiği; bu talebe ilişkin yazının ilgili kurumlara gönderilmesi halinde, habersiz ziyaretlerin işlevselliğini yitirme riski taşıdığı değerlendirilmelidir.

Çocuk kurumlarına yönelik ziyaretlerde il valiliklerinden psikolog, hekim gibi meslek mensuplarının görevlendirilmesinin talep edildiği; bu talebe ilişkin yazının ilgili kurumlara gönderilmesi halinde, habersiz ziyaretlerin işlevselliğini yitirme riski taşıdığı değerlendirilmelidir.

bu talebe ilişkin yazının ilgili kurumlara gönderilmesi halinde, habersiz ziyaretlerin işlevselliğini yitirme riski taşıdığı değerlendirilmelidir.

Ziyarete Hazırlık

Kurumun seçilmesinin ardından ziyaretin planlanmasına geçilmesi gerekmektedir. İyi planlanmış bir ziyaret, en uygun koşullarda gerçekleştirilerek beklenen sonuçlara ulaşma şansını artırır ancak bunun için titizlikle masa başı araştırmasının yürütülmesi ve izleme ekibinin oluşturulması gereklidir¹³. Buna göre, kuruma ilişkin tüm raporlar, araştırmalar, haberler, istatistikler ve önceki ziyaretlerde toplanan bulgularla birlikte ilgili kişilerin beyanları detaylı bir şekilde incelenmeli; ziyaretin etkili olması için de tesisin kapasitesi, barındırılan çocukların sayısı, yaşları, cinsiyetleri, uyrukları, hukuksal durumları ve de tesisin yönetimi, personel yapısı, fiziksel konumu ve mevcut eğitim programları kapsamlı bir şekilde değerlendirilmelidir. Ziyaretin amacına ulaşması ve çocukların haklarının etkili şekilde izlenmesi bu sürecin eksiksiz yürütülmesi gerekmektedir ancak TİHEK raporlarına bakıldığında, ziyaret öncesi nasıl bir hazırlık süreci geçirildiği, kurumlara ilgili hangi bilgilerin ziyaretten önce toplandığı bilgisine yer verilmediği görülmektedir.

Ziyaret Heyetinin Oluşturulması

İncelenen 6 raporda dikkat çeken en önemli hususlardan bir tanesi, ziyareti gerçekleştiren heyetin yapısına ilişkindir. Yalnızca Bursa Sırameşeler Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu'nda, UNICEF Türkiye temsilcilerinin ziyarete eşlik ettiği belirtilmiştir. Ancak diğer raporlarda izleme heyetinde çocuk hakları alanında çalışan dernek, vakıf gibi sivil toplum örgütleri ile barolar ya da meslek odalarının temsilcilerine yer ve-

¹³ Defence For Children International (DCI) – Belgium, Practical Guide Monitoring places where children are deprived of liberty. 2016.

rilmemiş olduğu görülmektedir¹⁴. Oysaki, Paris İlkelerine göre, ulusal insan hakları kurumları, insan hakları ve özellikle aralarında çocukların da sayıldığı dezavantajlı grupların korunması gibi alanlarda çalışan sivil toplum örgütleriyle ilişkilerini geliştirmelidir. BM İşkencenin ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezanın Önlenmesi Alt Komitesi (Alt Komite), UÖM'lerin sivil toplum örgütleri ile sürdürülebilir ilişkiler kurmasını tavsiye etmekte ve mümkün olduğunda ortak ziyaretlerin gerçekleştirilmesi de dahil olmak üzere iş birliğini teşvik etmektedir.¹⁵

Paris İlkelerine göre, ulusal insan hakları kurumları, insan hakları ve özellikle aralarında çocukların da sayıldığı dezavantajlı grupların korunması gibi alanlarda çalışan sivil toplum örgütleriyle ilişkilerini geliştirmelidir.

Ancak Alt Komite'nin UÖM işlevi gören TİHEK'e tavsiye niteliğinde destek sağlamak amacıyla hazırladığı 12 Aralık 2019 tarihli rapora göre, TİHEK, çalışmalarına sivil toplum aktörlerini aktif olarak dahil etmemekte ve diğer

izleme organlarının da uzmanlığından tam olarak faydalanmamaktadır. Alt Komite, UÖM'nin işkence ve kötü muameleyi önleme sisteminde kilit bir bileşen olarak tanınmasının sağlamasını tavsiye ederken, bakım kurumlarının izlenmesi bağlamı da dahil olmak üzere sivil toplumla ve ilgili insan hakları yetkilerine sahip kurumlarla etkileşiminin artırılmasını da önermektedir¹⁶. Bu tespitlerin önemini tekrarlayarak, TİHEK'in ziyaretlerine sivil toplum örgütleri ile meslek örgütlerini dahil etmesinin çocuk haklarının izlenmesinin etkisini artıracaklarını vurgulamak gerekmektedir.

Ziyarette bulunacak heyetin yapısı belirlenirken bir diğer hayati nokta, ziyaret edilecek kurumda yapılacak görüşmelerde ayrı bir uzmanlık alanının gerekip gerekmediğini tespit etmektir. Örneğin incelenen Bursa Raporu'nda 37 zihinsel engelli; Safranbolu Raporu'nda 7 zihinsel, 1 görme, 1 dil ve konuşma engelli; Mevlana Raporu'nda 19 zihinsel, 2 fiziksel engelli; Niğde Raporu'nda 16, Bilecik Raporu'nda ise 13 özel gereksinimli çocuğun bulunduğu bilgisi verilmiştir. Bununla birlikte bir üst başlıkta, kurum bakımındaki çocukların travmatik yaşam olaylarına maruz bırakılmış olabileceği açıklanmış; bu doğrultuda Bursa'da deprem bölgesinden gelen 13-18 yaş arası çocukların olduğu, yine aynı kurumda kalan 45, Niğde'de kalan 23, Bilecik'te kalan 26 çocuğun psikiyatrik ilaç tedavisi gördüğü kayda geçmiştir. Verilen örneklerden yola çıkarak bu hassas gruplardaki çocuklarla iletişim ve güven ilişkisi kurma konusunda bilgi ve beceriye sahip, travmaya duyarlı görüşme yapma eğitimi almış kişilerin ziyaretlerde bulunması gerekmektedir. İncelenen raporlarda görüşmelere katılan heyet üyelerinin unvan ve mesleklerinden

14 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Madde 97/2: "Ziyaretler, Başkanın belirleyeceği Kurum personelinin başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve diğer kişilerin katılımıyla oluşturulacak heyetler aracılığıyla da gerçekleştirilebilir. Ziyaret edilecek alıkonulma yerinin niteliğine göre heyette Kurum personeli dışında, il ve ilçe insan hakları kurul üyeleri ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinin görevlendirilmesi de mümkündür."

15 BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Preventing Torture: The Role of National Preventive Mechanisms – A Practical Guide, 2018

16 CAT/OP/TUR/1, paragraf 35

başka bir bilgiye yer verilmediği, etkili bir izlemede ihtiyaç duyulan uzmanlığa sahip olup olmadıkları anlaşılamamaktadır.

İncelenen raporlarda izleme heyetine katılmak üzere sağlık müdürlüklerinden hekim ve psikolog görevlendirilmesi yapıldığı belirtilmiştir¹⁷. Öğretmenler, psikologlar, psikiyatristler, sosyal hizmet uzmanları ve eğitimciler gibi farklı meslek gruplarından profesyoneller, izleme süreçlerinde çok önemli bir rol oynamakla birlikte; heyetin görüştüğü çocukların etnik, dilsel ve bölgesel geçmişlerini yansıtmaları ve çocukların haklarına ilişkin donanımlı olmaları elzemdir. Bu kapsamda izlemeye katılan uzmanların çocuğun yüksek yararına uygun izlemenin temel ilkeleri, yasal çerçeve, alıkonulma tesislerinde çocukların karşılaştığı temel sorunlar, ziyaretlerin metodolojisi, farklı yaş gruplarının gelişim düzeyleri ve özellikle savunmasız ya da şiddet ve istismara maruz kalmış çocuklarla etkili iletişim, kurum yetkilileri ve personeliyle doğru iletişim eğitimlerini almış olmaları gerekmektedir¹⁸. Ancak, diğer kurumlardan görevlendirilen uzmanların izleme ve çocuk hakları konusundaki yeterliliklerinin nasıl tespit edildiği, ilgili raporlarda açıklanmadığı gibi küçük il ve ilçelerde heyete dışarıdan katılan bu uzmanlarla çocukların güven ilişkisi kurmalarını engelleyen faktörlerin nasıl ele alındığına dair herhangi bir bilgi de raporlarda yer almamaktadır.

Verilen örneklerden yola çıkarak bu hassas gruplardaki çocuklarla iletişim ve güven ilişkisi kurma konusunda bilgi ve beceriye sahip, travmaya duyarlı görüşme yapma eğitimi almış kişilerin ziyaretlerde bulunması gerekmektedir.

17 Bakınız: Bilecik, Muş ve Niğde Çocuk Evleri Sitesi Raporu

18 Safeguarding Children In Detention: Independent Monitoring Mechanisms For Children In Detention In Mena - Penal Reform International, 2011.

ZİYARET SIRASINDA

BM Çocuk Hakları Komitesi, Devletlere, kurumların standartlarının belirlenmesinde Alternatif Bakım Kılavuz İlkelerini dikkate almalarını tavsiye etmiştir¹⁹; bunlar, aile ve toplumla temas, beslenme, sağlık bakımı, toplum içinde azami ölçüde eğitim, oyun ve boş zaman faaliyetleri, özel ihtiyaçları olan çocukların gereksinimleri, din ve kültüre saygı, mahremiyet hakkı, istismar ve sömürüye karşı koruma, damgalanmadan kaçınma gibi konular olarak sıralanmıştır²⁰. Bu standartların izlenmesi için, Paris İlkelerine göre ulusal insan hakları kurumları, yetki alanına giren durumları değerlendirmek için gerekli olan kişileri dinlemeli ve her türlü bilgi ile belgeyi toplamalıdır²¹. Bu doğrultuda, bu bölümde, ziyaret sırasında incelenen belgeler, çocuklarla yapılan görüşmeler, şikâyet mekanizmalarının kullanımına ilişkin değerlendirmeler, çocukların aileleriyle iletişimlerine dair incelemeler ve ziyaretlerin dezavantajlı gruplar açısından ele alınış biçimine yer verilmiştir.

İncelenen Belgeler

İnceleme sürecinin başında, dosyaların, kayıtların, tutanakların ve diğer belgelerin incelenmesi oldukça mühimdir. Bu belgeler (çocukların bireysel dosyaları, sağlık ve eğitim kayıtları vb.), binaların incelenmesi sırasında yapılan gözlemler ve görüşmelerde elde edilen bilgilerin çapraz kontrolünü sağlamaya yardımcı olabilecek ya da ziyaret edilecek özel alanların veya görüşülecek kişilerin belirlenmesine katkı sunabilecek işlevdedir. Çocukların haklarının ve standartlarının nasıl uygulandığı konusunda heyete genel bir çerçeve sunabilmesi için çocukların bireysel dosyaları incelenmeli; eğitim programları, meslek edindirme faaliyetleri, sosyal bakım, danışmanlık ve tıbbi hizmetlere erişim süreçleri detaylandırılmalıdır²².

İncelenen raporlarda, izleme heyetinin kurum yetkililerinden her türlü bilgi ve belgeyi talep ettiğinin belirtilmesi ile yetinildiği görülmüştür. Ancak heyetçe hangi belgelerin incelendiği, bu belgelerin kapsamı ve ne kadar geriye dönük bir araştırma yapıldığı gibi konularda sürecin detayları net değildir. Kaldı ki, incelemelerin yalnızca bir gün sürdüğü görülmektedir, bu da kapsamlı bir değerlendirme için yeterli süre olup olmadığı konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. Bu bağlamda, TİHEK'in kurum yetkililerinin beyanlarını kabul ettiği, ancak bu beyanları somut belgelerle yeterince destekleyemediği söylenebilir. Dolayısıyla bazı raporlar, çocukların yaşam koşulları ve faaliyetleri-

19 CRC/C/GC/13

20 A/RES/64/142

21 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Madde 100/3-a: "Yerinde inceleme, hiçbir kısıtlama olmaksızın alıkonulma yeri, alıkonulan kişilerin sayısı, alıkonulma koşulları ile alıkonulan kişilere yönelik muamele ve işlemlerle ilgili bilgi, belge, basılı ve görsel kayıtların incelenmesi ve temini gibi hususları kapsar."

22 Defence For Children International (DCI) – Belgium, Practical Guide Monitoring places where children are deprived of liberty. 2016.

ne dair önemli bilgiler içermekle birlikte, belirli konularda eksiklikler barındırmaktadır. Bunlara bazı örnekler vermek gerekirse:

- Çocukların sağlık hizmetlerine erişimi konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. Örneğin, sağlık personeline erişim süresi, psikolojik destek hizmetlerinin sıklığı gibi kritik detaylar eksiktir.
- Bazı raporlarda çocukların meslek edindirme kurslarına yönlendirildiği belirtilmiştir, ancak kaç çocuğun, hangi kurslara katıldığı açıklanmamıştır. Yine çocuklara yönelik eğitimlerin hangi aralıklarla yapıldığı, eğitimlere katılım oranları ve eğitimlerin içeriğine ilişkin bilgiler oldukça sınırlıdır.
- Çocuklarla yapılan kurum dışı etkinliklerin tarihleri, sıklıkları, kaç çocuğun bu etkinliklere katıldığı belirsizdir.
- Engelli çocukların bulunduğu kurumlarda bu çocuklara özgü hangi çalışmaların yapıldığına, çalışmaların içeriğine, sıklığına ve kaç çocuğun bu tür etkinliklerden faydalandığına raporlarda değinilmemiştir.
- Bazı kurumlarda çocuk parklarının bulunduğu ifade edilmesiyle yetinilmiştir. Oysa Bursa'da çocuklarla yapılan görüşmelerde kız çocuklarının oyun sahalarından yararlanamadığı ortaya çıkmıştır. Ancak raporlarda, çocukların fiziksel mekanlardan yararlanma sıklığına dair yeterli bilgi bulunmamaktadır.
- Bilecik Raporu'nda personelin aldığı eğitimlerin konu başlıkları ve katılımcı sayıları belirtilmişse de hem bu raporda hem de diğerlerinde, personele yönelik eğitimlerin ne zaman yapıldığı ve ne sıklıkla yapıldığı gibi detaylar eksiktir.
- Bazı raporlarda çocukların kurumu izinsiz terk ettiği belirtilmiştir, ancak bu durumun kaç çocuk için geçerli olduğu, ne sıklıkla yaşandığı, hangi zaman diliminde gerçekleştiği, kurumdan izinsiz ayrılan çocukların kuruma dönüp dönmedikleri, kuruma dönen çocuklar için de ne tür çalışmalar yapıldığına ilişkin veriler raporlarda yer almamaktadır.
- Çocuklara disiplin cezası uygulanıp uygulanmadığı, uygulanan disiplin cezalarının sıklığı, gerekçeleri ve türleri raporlarda belirtilmemektedir.

Genel olarak, raporlar çocuk evlerindeki temel hizmetler ve koşullar hakkında önemli bilgileri sunmakla birlikte; süre, kapsam ve detay açısından eksiklikler barındırdığı için denetim süreçlerinin daha sistematik ve derinlemesine yürütülmesi gerektiği sonucuna

Genel olarak, raporlar çocuk evlerindeki temel hizmetler ve koşullar hakkında önemli bilgileri sunmakla birlikte; süre, kapsam ve detay açısından eksiklikler barındırdığı için denetim süreçlerinin daha sistematik ve derinlemesine yürütülmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

varılmaktadır. Özellikle, kurum temsilcilerinin yalnızca beyanlarına dayanmak yerine, disiplin, sağlık, eğitim ve sosyal faaliyetlere ilişkin somut belgelerin talep edilmesi, çocukların koşullarına dair daha nesnel bir değerlendirme yapılmasını sağlayacaktır.

Çocuklarla Yapılan Görüşmeler

Bir diğer dikkat çekici husus da raporların büyük çoğunluğunda çocukların tümü ile görüşüldüğünün ifade edilmesidir. Ancak kurumda kalan çocuk sayısının 34 ile 141 arasında değişmekte olduğu göz önüne alındığında, bir günlük ziyaret süresince tüm çocuklarla anlamlı ve derinlemesine görüşmeler yapılmasının mümkün olup olmadığı sorgulanmalıdır.

Kurum bakımı altındaki çocuklar, özellikle tanımadıkları bir yetişkine güvenmekte zorlanabilir ve kendilerini özgürce ifade edebilmeleri için zamana ihtiyaçları olabilir. Bu nedenle ziyaretlerin düzenli ve sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi, izlemenin amacına ulaşabilmesi ve kurum koşullarının iyileştirilmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir²³. Ancak çocuklarla yapılan görüşmelere dair önemli detaylar rapor içeriğinde belirsizdir. Örneğin, görüşmeler bire bir mi, yoksa odak grup yöntemiyle mi gerçekleştirilmiştir? Görüşmeler nasıl bir ortamda yapılmıştır ve ortalama ne kadar sürmüştür? Çocuklara kendilerini ifade etmeleri için yeterli süre tanınmış mıdır? Görüşmeleri hangi uzmanlar yapmıştır? Kız çocuklarıyla kadın yetkililer görüşmüş müdür? Görüşme yapmayı kabul etmeyen, kabul etse de bilgi vermekten imtina eden çocuklar olmuş mudur?

2 Numaralı Genel Yorum'a göre, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin katılım hakkını düzenleyen 12'nci maddesi kapsamında, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerinin alınması ve bu görüşlere saygı gösterilmesi gerekmektedir. Ulusal insan hakları kurumları, bu ilkenin hayata geçirilmesinde önemli bir rol oynamalıdır.

Kurumda kalan çocuk sayısının 34 ile 141 arasında değişmekte olduğu göz önüne alındığında, bir günlük ziyaret süresince tüm çocuklarla anlamlı ve derinlemesine görüşmeler yapılmasının mümkün olup olmadığı sorgulanmalıdır.

Ancak incelenen raporlar, yukarıda açıklandığı üzere çocukların görüşlerine ne ölçüde yer verildiğine ve bu sürecin nasıl yürütüldüğüne dair yeterli bilgi sunmamaktadır. Bu eksiklikler, çocukların yaşadığı sorunların

²³ Penal Reform International Justice for Children Briefing No. 2, Independent monitoring mechanisms for children in detention, 2012.

tespit edilmesini ve çözüm önerilerinin geliştirilmesini de doğrudan etkilemektedir.

Bu kapsamda, ele alınabilecek Muş Raporu'nda çocukların sesi diğer raporların aksine önemli ölçüde duyulabilmekte, çocuklarla yapılan görüşmelerin izleme sürecindeki benzersiz rolü başarılı şekilde ortaya konabilmektedir. Örneğin Rapor'da, çocukların en temel ihtiyaçlarından biri olan banyo ile ilgili şikâyetlerinden idarenin haberdar olmadığı tespit edilmiştir ki çocuklarla doğrudan görüşmeler yapılmasaydı, bu sorunun tespit edilemeyeceği ve çözüm üretilemeyeceği açıktır. Yine aynı raporda, çocuklar tarafından, bakım personelinin kendilerinin sözlü taleplerini idareye iletmediği, ancak akademik başarısı yüksek çocukların taleplerini aktardığı anlatılmıştır. Ayrıca, çocukların bakanlık müfettişleriyle yaptığı görüşmelerde, bakım personelinin kısıtlayıcı tutumlar sergilediği belirtilmiş; idarenin bu durumun farkında olmasına rağmen çocuklardan doğrudan bir şikâyet gelmediği sürece müdahalede bulunmadığı da anlaşılmıştır. Bu ve raporda yer alan birçok örnek, çocuklarla yapılan görüşmelerin, yaşadıkları sorunların tespit edilmesi ve çözüm üretilmesi açısından hayati önemde olduğunu göstermektedir.

Etkili bir izleme süreci, çocukların haklarının korunmasına doğrudan katkı sunabilir ancak bu süreç gerektiği gibi yürütülmezse, çocukların seslerini duyurma ve yaşadıkları sorunlara çözüm bulma fırsatı kaçırılmış olur. Bu nedenle, raporlarda çocukların katılım sürecine ilişkin daha ayrıntılı bilgilere yer verilmeli ve bu görüşmelerin nasıl gerçekleştirildiği açıkça belirtilmelidir.

Etkili bir izleme süreci, çocukların haklarının korunmasına doğrudan katkı sunabilir ancak bu süreç gerektiği gibi yürütülmezse, çocukların seslerini duyurma ve yaşadıkları sorunlara çözüm bulma fırsatı kaçırılmış olur.

Son olarak, izleme heyetinin yalnızca çocuklarla değil, onların gelişim sürecinde etkili olan ebeveynler, öğretmenler ve kurum personeliyle de görüşmesi gerekmektedir. Ancak raporlarda, idare dışında başka kimlerle görüşüldüğü hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Şikâyet Mekanizması

Çocukların kaldıkları kurumlarda şikâyet mekanizmalarına erişimi, haklarının korunması açısından kilit bir rol oynamaktadır. Ancak raporlar, hangi çocukların hangi tür başvurular yaptığı ve şikâyetlerin nasıl ele alındığı konusunda yeterli bilgi içermemektedir. Şikâyet meka-

Şikâyet mekanizmalarının çocuklar için ne kadar erişilebilir olduğu, çocuk dostu bir dille çocuklara anlatılıp anlatılmadığı ve şikâyetlerin gizliliğinin sağlanıp sağlanmadığı gibi hususlar belirsizdir.

nizmalarının çocuklar için ne kadar erişilebilir olduğu, çocuk dostu bir dille çocuklara anlatılıp anlatılmadığı ve şikâyetlerin gizliliğinin sağlanıp sağlanmadığı gibi hususlar belirsizdir. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'na (Havana Kuralları) göre, çocukların kuruma kabul edilirken, sahip oldukları hakları ve şikâyet yollarını anlayabilecekleri bir dille öğrenmeleri ve yazılı materyalleri okuyamayan çocuklar için sözlü bilgilendirme yapılması sağlanmalıdır. Ancak raporlar, bu gerekliliklerin ne ölçüde yerine getirildiğine dair net bilgiler içermemektedir.

Raporlara bakıldığında, Niğde'de çocuk temsilcisinin bulunduğu, dilek ve şikâyet kutularının kullanıldığı ve çocukların taleplerini bu yollarla iletebildiği belirtilmiştir. Muş Raporu'nda kurumda dilek ve istek kutusu olduğu, ancak çocukların taleplerini genellikle sözlü olarak ilettikleri ifade edilmiştir. Ayrıca, bakım personelinin çocukların taleplerini idareye iletme konusunda sınırlayıcı bir tutum sergilediği ve disiplin prosedürlerinin adil olmayan şekilde uygulandığı vurgulanmıştır. Bilecik'te dilek ve şikâyet kutularının bulunduğu belirtilmiş ancak bunların etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığına dair bilgi verilmemiştir. Mevlana ve Safranbolu Raporları'nda ise şikâyet mekanizmalarının varlığına dair net bir değerlendirme bulunmamaktadır. Ayrıca engelli çocukların bu mekanizmalara erişiminin nasıl sağlandığı konusunda da herhangi bir açıklama yer almamaktadır. TİHEK'in bu mekanizmaların etkinliğini ve çocukların şikâyet haklarını kullanma süreçlerini nasıl değerlendirdiği belirsizdir; bu nedenle bu konuya ilişkin daha kapsamlı bir inceleme yapılması gerekmektedir.

Çocukların Aileleri İle İletişimleri

Kurum bakımındaki çocukların aileleriyle iletişimlerini sürdürmeleri hem duygusal gelişimleri hem de topluma yeniden uyum sağlamaları açısından önem taşımaktadır. Havana Kuralları, çocukların haftada en az bir kez aileleriyle görüşebilmelerini ve mümkün olduğunca ailelerine yakın bir kuruma yerleştirilmelerini önermektedir. Ayrıca, çocukların aileleriyle görüşmelerinin mahremiyet haklarına saygı gösterilerek, güvenli ve rahat bir ortamda gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, çocukların yalnızca aileleriyle değil, gelişimlerini destekleyebilecek diğer kişilerle de iletişim kurmalarına olanak tanınması önemlidir.

Örneğin Niğde'de yapılan gözlemler, aile ziyaretlerinin belirli bir program dahilinde kontrollü olarak gerçekleştirildiği, ceza infaz kurumunda ebeveynleri olan çocukların görüş günlerine personel refakatinde götürüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca, merkezde kalan çocukların büyük bir kısmının ailelerinin şehir dışında yaşadığı ve bu durumun acil durumlarda erişimi ve ziyareti zorlaştırdığı belirtilmiştir. Ancak hem bu süreçlere ilişkin sayısal verilerin hem de bu zorluğu gidermeye yönelik somut bir çözüm önerisinin raporda yer almadığı görülmektedir. TİHEK raporlarında, çocukların aileleriyle iletişim hakkının nasıl güvence altına alındığına ilişkin tespitlerin ve karşılaşılan engellerin giderilmesine yönelik önerilerin daha fazla yer bulması gerektiği değerlendirilmiştir.

Dezavantajlı Gruplar Açısından Değerlendirme

İzleme faaliyetinin, ihtiyaçları farklılaşan çocukları da kapsamı gerekmektedir. Örneğin, kız çocukları, erkek çocuklarından farklı gereksinimlere sahiptir. Bunun temel nedenleri arasında, kız çocuklarının farklı sağlık ve hijyen ihtiyaçlarına sahip olmaları, madde bağımlılığı, kendine zarar verme ve ruh sağlığı sorunları açısından daha yüksek risk taşımaları, HIV ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklara daha fazla maruz kalmaları ve geçmişte fiziksel, duygusal veya cinsel istismara uğramış olma ihtimallerinin daha yüksek olması yer almaktadır²⁴. Bu çerçevede, kız çocuklarının tutulduğu kurumlardaki izlemeye ilişkin çeşitli soruların yanıtlanması gereklidir: Kız çocukların özel hijyen ve sıhhi ihtiyaçlarına saygı gösteriliyor mu? Kız çocukların tutulduğu kurumlarda kadın çalışan-erkek personel oranı nedir? Şiddet mağduru kız çocuklarına, ruh sağlığı hizmetleri de dahil olmak üzere, destekleyici hizmetler sunuluyor mu? Kız çocukları için düzenlenen faaliyetler, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetiyor mu? vb.

Yine örnek vermek gerekirse, Muş Raporu'nda, kız çocuklarının hijyenik ped ihtiyaçlarını kendi harçlıklarından karşılamak zorunda kaldıkları ve bu konuda herhangi bir eğitim almadıkları belirtilmiştir. Tavsiyeler arasında, ergenlik dönemi ile ilgili eğitimlerin verilmesi ve hijyenik pedin zorunlu bir sağlık ürünü olarak kabul edilerek ücretsiz temin edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Öte yandan, Mevlâna kurumunda kız çocuklarının da bulunduğu belirtilmiş olmasına rağmen, bu Rapor'da çocukların kız çocuğu olmaktan kaynaklanan ihtiyaçlarına ilişkin hiçbir bilgiye yer verilmemiştir.

Engelli çocuklara yönelik değerlendirmelerde de ciddi eksiklikler bulunmaktadır. İncelenen raporlarda kurumların bir kısmında fiziksel ve zihinsel engelli çocukların da kaldığı anlaşılmıştır. Engelli çocuklar, alıkonuldukları kurumlarda hem fiziksel koşullar hem de hizmetlere erişim açısından pek çok zorlukla karşılaşmaktadır. Bunun yanı sıra, engelli çocukların kurum içinde ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığı, psikososyal destek hizmetleri ile sosyal etkinliklere erişimlerinin olup olmadığı ve sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanıp faydalanmadıkları net değildir. Personelin, engelli çocuklarla çalışmak için yeterli eğitim alıp almadığı da önemli bir sorudur. Bu konuların izleme süreçlerinde özel olarak ele alınması, engelli çocukların haklarının korunması açısından gereklidir.

Engelli çocukların kurum içinde ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığı, psikososyal destek hizmetleri ile sosyal etkinliklere erişimlerinin olup olmadığı ve sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanıp faydalanmadıkları net değildir.

24 Safeguarding Children In Detention: Independent Monitoring Mechanisms For Children In Detention In Mena - Penal Reform International, 2011.

ZİYARET SONRASINDA

Ziyaretler sonunda hazırlanacak raporlar, izleme faaliyetinin şüphesiz en etkili araçlarından biridir. Bu bölümde raporların zamanlaması, rapor içeriğindeki tavsiyeler, raporların yaygınlaştırılması ve takip süreci konuları ele alınacaktır.

İncelenen 6 rapora bakıldığında raporların yayınlanma tarihinin en kısa süreyle 3 ay olduğu, bu sürenin 9 aya kadar çıkabildiği görülmüştür²⁵. Raporun ne zaman yayınlandığı çocuğun yüksek yararı ilkesi ile yakından ilişkilidir, zira bu ilkeye yönelik usule ilişkin güvencelerden biri de zaman algısıdır²⁶. Çocuklar ve yetişkinler zamanı farklı algıladığından, uzun süren karar alma süreçleri çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, çocukları ilgilendiren konuların öncelikli olarak ele alınması ve çocukların ihtiyaçlarının zaman içinde değişebileceği göz önünde bulundurularak en kısa sürede tamamlanması gerekmektedir. Bu çerçevede, TİHEK'in çocuklara ilişkin işlemlere öncelik vermesi çocuğun yüksek yararı ilkesinin hayata geçirilebilmesi açısından önemli olacaktır.

TİHEK'in çocuklara ilişkin işlemlere öncelik vermesi çocuğun yüksek yararı ilkesinin hayata geçirilebilmesi açısından önemli olacaktır.

Ziyaret sonucunda hazırlanan raporlarda, tespit edilen tüm sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerileri açıkça belirtilmelidir. Raporda, kurumların uluslararası ve ulusal mevzuata uygunluğu değerlendirilip, gerekli tedbirlerle ilgili somut öneriler sunul-

malıdır²⁷. Öneriler, neden sonuç ilişkisi gözetilerek gerçekçi çözümler içermeli ve karar alma yetkisine sahip makamları hedef alacak şekilde, kısa, orta ve uzun vadeler gözetilerek hazırlanmalıdır²⁸. Ancak incelenen raporlarda önerilerin yeterince somutlaştırılmadığı görülmektedir.

Örnek vermek gerekirse, Bursa Raporu'nda, çocuklara yönelik kötü muamelede bulunan ve şahsi menfaat sağlayan personel hakkında disiplin cezası uygulandığı, koruma altındaki bir çocuktan ödünç para isteyen personelin yalnızca 1 ila 4 gün arasında yevmiye kesme cezası ile cezalandırıldığı görülmektedir. Bu tür eylemler, çocukların haklarını ihlal eden ciddi eylemler olup, yalnızca hafif disiplin cezalarıyla geçirtilmez. Devletin, özellikle çocuklara yönelik şiddetle mücadelede etkin ve caydırıcı bir müdahale mekanizması oluşturması zorunludur. Ancak, TİHEK raporlarında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bu konuda kapsamlı bir politika geliştirilmesi yönünde bir tavsiye getirilmemiştir. Personelin yalnızca bilinçlendirme eğitimine tabi tutulma-

25 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Madde 102'de raporla ilgili uyulması gereken süreler belirtilmiştir.

26 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi. Çocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınması Hakkı ile ilgili 14 Numaralı Genel Yorum Madde 93. (2013)

27 Havana Kuralları Madde 74

28 Penal Reform International Justice for Children Briefing No. 2, Independent monitoring mechanisms for children in detention, 2012.

şı önerilmiş, ancak personel seçimi, denetlenmesi ve gerektiğinde görevden alınmasına yönelik bütüncül bir istihdam politikası oluşturulması gerektiği belirtilmemiştir. Benzer şekilde, Muş Raporu'nda da çocukların bakım personeline ve idareye yönelik yoğun şikayetleri olduğu tespit edilmiştir. Ancak rapordaki tavsiyeler yalnızca "*merkez personelinin eğitim alması ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması*" ile sınırlı kalmıştır. Oysa burada asıl ihtiyaç duyulan, Bakanlığın istihdam, geliştirme ve denetim süreçlerini güçlendirmesidir. Yine, çocukların Bakanlık müfettişiyle yaptıkları görüşmelerde, bakım personelinin çocuklara yönelik kısıtlayıcı ve baskıcı tutumlar sergilediği de açıkça beyan edilmiştir. Ancak Rapor'da, Bakanlığın denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve çocukların mahremiyet içinde sürece dahil edilmesine yönelik somut bir öneri yer almamaktadır.

Bu tür ciddi ihlaller karşısında yalnızca eğitim ve bilinçlendirme önerileri ile yetinmek, çocukların güvenliği ve haklarının korunması açısından yetersizdir. Çocuk koruma sisteminin gerçekten etkili olabilmesi için, istihdam politikalarının yeniden gözden geçirilmesi, personel seçiminde daha sıkı kriterler uygulanması, etkin bir denetim mekanizmasının kurulması ve suistimallerin cezasız kalmasını sağlayacak yaptırımların devreye sokulması gerekmektedir. Aksi takdirde, bu tür ihlallerin tekrarlanmasının önüne geçilmesi mümkün olmayacaktır.

Çocuk koruma sisteminin gerçekten etkili olabilmesi için, istihdam politikalarının yeniden gözden geçirilmesi, personel seçiminde daha sıkı kriterler uygulanması, etkin bir denetim mekanizmasının kurulması ve suistimallerin cezasız kalmamasını sağlayacak yaptırımların devreye sokulması gerekmektedir.

Bazı raporlarda tavsiyelerin eksik olduğu veya raporların sadece beyanlara dayandığı görülmektedir. Örneğin, Niğde'de çoğu çocuğun ailesinin şehir dışında yaşadığı belirtilmiş, ancak aileleriyle düzenli görüşmelerini kolaylaştıracak önerilere yer verilmemiştir. Personel eksikliği tespit edilmesine rağmen, buna yönelik bir tavsiye sunulmamıştır. Benzer şekilde, Bilecik'te çocukların kavgaya karıştığı, bazı çocukların tutuklandığı veya kurumdan ayrıldığı belirtilmiş, ancak bu durumlarla ilgili hiçbir öneri getirilmemiştir. Eğitimlere katılan çocuk sayısının çok sınırlı olduğu tespit edilmesine rağmen ne merkeze ne de Bakanlığa yönelik bir tavsiyede bulunulmamıştır.

Tüm bunlarla birlikte, Muş Raporu'nda çocukların görüşleri rapora daha fazla yansıtılmış ve buna bağlı olarak tavsiyeler daha kapsamlı hale getirilmiştir. Bilecik Raporunda ise idarenin açıklamalarına daha fazla yer verilmiş, çocuk görüşmelerine sınırlı atıfta bulunulmuş ve çocukların taleplerinin rapora tam anlamıyla yansımadağı görülmüştür. Çocukların belirttiği sorunlar, örneğin sosyal etkinlik talepleri (halı saha isteği gibi) raporda tavsiye olarak yer alsa da uygulama için bir zaman çerçevesi belirlenmemiştir.

Raporun yayınlanmasından sonra en kritik aşama, tespit ve tavsiyelerin ilgili makamlara ve kamuoyuna iletilmesidir. Ancak izleme organlarının önerileri, bazen kaynak eksikliği veya siyasi öncelikler nedeniyle göz ardı edilebilir ve bu durum, izlemenin etkisini zayıflatabilir. Bu nedenle, tavsiyelerin hayata geçirilmesini sistemli bir şekilde takip etmek büyük önem taşımaktadır²⁹. Yapılan değişiklikler ve ilerleme durumu sonraki raporlarda belirtilmeli, ayrıca yetkililerle düzenli takip toplantıları gibi ek stratejiler uygulanmalıdır. Takip sürecinde periyodik toplantılar, resmî yazışmalar, haberli veya habersiz ziyaretler ve yıllık raporlarda önerilerin durumunun değerlendirilmesi, medya ve sivil toplumla paylaşılması veya parlamenterlerin gündemine taşınması gibi yöntemler kullanılabilir³⁰. TİHEK'in bağlı olduğu mevzuat uyarınca bu tür faaliyetleri gerçekleştirebileceği açık olduğundan, raporların takibine ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmelidir.³¹

Etkili bir izleme süreci için, tavsiyelerin uygulanma durumunu değerlendirmek amacıyla, ilk ziyaretin ardından altı ay ila bir yıl içinde ilgili tesise yeniden ziyaret gerçekleştirilmesi önerilmektedir³². Ancak Mevlana Raporu'nda bu takip ziyaretinin yaklaşık 3 buçuk sene sonra yapıldığı, diğer kurumlara ise herhangi bir takip ziyareti gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır. Düzenli ziyaretler yapılmadığında, çocukların maruz

Etkili bir izleme süreci için, tavsiyelerin uygulanma durumunu değerlendirmek amacıyla, ilk ziyaretin ardından altı ay ila bir yıl içinde ilgili tesise yeniden ziyaret gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

kalabileceği şiddet, özgürlükten yoksun bırakma, ayrımcılık ve istismar gibi riskleri önleme kapasitesinin büyük ölçüde azalacağı dikkate alınmalıdır³³.

Ayrıca, çocukların raporlama sürecini ve sonuçlarını anlaya-

bilmesi için raporların çocuk dostu versiyonlarının hazırlanması ve çocuklara bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Ancak mevcut raporlarda bu yönde herhangi bir çalışmaya yer verilmediği görülmektedir.

29 Safeguarding Children In Detention: Independent Monitoring Mechanisms For Children In Detention In Mena - Penal Reform International, 2011.

30 Defence For Children International (DCI) – Belgium, Practical Guide Monitoring places where children are deprived of liberty. 2016.

31 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Madde 94'te kurumun görevleri sıralanmıştır.

32 UNICEF ECARO, Ulusal İnsan Hakları Kurumları (ÜİHK) Serisi: Çocuk Dostu Uygulamaları Destekleme Araçları. ÜİHK'ler ve Kapalı Ortamlarda Çocuk Haklarının İzlenmesi, Kasım 2020.

33 Nowak, M. United Nations Global Study on Children Deprived of Liberty. Project Report. Geneva: United Nations, (2019).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu analiz, TİHEK tarafından gerçekleştirilen çocuk evleri ziyaretlerine ilişkin raporları değerlendirmeyi ve mevcut izleme sürecinin etkinliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. İncelemeler, TİHEK'in izleme ve raporlama süreçlerinde uluslararası standartlara tam uyum sağlamakta eksiklikler taşıdığını göstermiştir. Özellikle, izleme sırasında incelenen belgelerin ayrıntılandırılmaması, heyetin oluşumundaki uzmanlıkların açıklanmaması, çocuklarla yapılan görüşme süreçlerinin detaylandırılmaması, şikâyet mekanizmalarının erişilebilirliği ve etkinliği konusunda yetersiz verilerin bulunması, tavsiyelerin somut eylem planlarına dönüştürülmemesi eksiklikler arasında yer almaktadır. Paris İlkeleri ve BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 2 Numaralı Genel Yorumu, ulusal insan hakları kurumlarının izleme ve savunuculuk faaliyetlerinde daha etkin olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak, TİHEK raporlarının medya ve sivil toplum aracılığıyla yaygınlaştırılmadığı, bu nedenle farkındalık yaratma ve politika oluşturma sürecine yeterince katkı sağlamadığı düşünülmüştür.

Ayrıca raporlar arasında içerik, kapsam ve dil açısından önemli farklılıkların bulunması, raporların standart bir çerçevede hazırlanmadığını göstermekte; bu durum, izleme bulgularının sistematik olarak analiz edilmesini ve zaman içinde karşılaştırmalı değerlendirmelerin yapılmasını güçleştirmektedir.

TİHEK'in bağımsızlığı ve etkinliği konusunda uluslararası kuruluşlar tarafından getirilen eleştiriler, çalışmanın çerçevesini destekleyen önemli unsurlar arasındadır. Bu doğrultuda, BM İşkenceye Karşı Komite, 14 Ağustos 2024 tarihinde yayımladığı Türkiye'ye ilişkin Sonuç Gözlemleri'nde, TİHEK'in bağımsızlığına dair kaygılarını dile getirmiştir. Komite,

TİHEK'in Kurul üyeleri arasında cinsiyet temsili de dâhil olmak üzere yeterli çeşitliliğin bulunmadığını ve tüm Kurul üyelerinin Cumhurbaşkanı tarafından atanmasının bağımsızlık açısından risk teşkil ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca Komite, TİHEK'in UÖM olarak çalışırken işkence ve kötü muamele vakalarını rapor etme konusunda çekingen davrandığına yönelik iddialardan duyulan endişeyi iletmış ve kurumun Paris İlkeleri'ne tam uyum sağlaması için gerekli önlemlerin alınmasını önermiştir³⁴.

Benzer şekilde, BM Çocuk Hakları Komitesi, 2 Haziran 2023 tarihli Türkiye'ye ilişkin Sonuç Gözlemleri'nde, TİHEK'in Paris İlkeleri'ne tam uyum içinde çalışmasını sağla-

Raporlar arasında içerik, kapsam ve dil açısından önemli farklılıkların bulunması, raporların standart bir çerçevede hazırlanmadığını göstermekte; bu durum, izleme bulgularının sistematik olarak analiz edilmesini ve zaman içinde karşılaştırmalı değerlendirmelerin yapılmasını güçleştirmektedir.

34 CAT/C/TUR/CO/5, paragraf 10 ve 11.

BM İşkenceye Karşı Komite, TİHEK'in UÖM olarak çalışırken işkence ve kötü muamele vakalarını rapor etme konusunda çekingen davrandığına yönelik iddialardan duyulan endişeyi iletmiş ve kurumun Paris İlkeleri'ne tam uyum sağlaması için gerekli önlemlerin alınmasını önermiştir.

mak amacıyla finansman, yetki, dokunulmazlıklar ve üyelik süreçlerine ilişkin daha fazla adım atılması gerektiğini belirtmiştir. Komite ayrıca, çocuk mağdurların mahremiyetinin ve korunmasının sağlanması, çocukların yaptığı şikâyetlerin çocuk dostu mekanizmalarla soruşturulması

ve ele alınması için mevcut yapıların güçlendirilmesini tavsiye etmiş; ülke genelinde izleme ve takip çalışmalarının yürütülmesi ve TİHEK'in çocuklar arasında daha görünür hale getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ebeveyn bakımından yoksun çocuklar için asgari standartlar çerçevesinde, özellikle yatılı bakım kurumlarında alternatif bakımın kalitesinin bağımsız ve düzenli olarak izlenmesinin güçlendirilmesi gerektiği de Komite tarafından önerilmiştir³⁵.

Bunlara ek olarak, BM Engelli Hakları Komitesi, TİHEK'in Sözleşme'nin uygulanışını izlemek için gerekli bağımsız statüye sahip olmaması ve Paris Prensipleri'ne uymaması konularında eleştirilerde bulunmuş; ayrıca kurumun işlevsel, yapısal ve mali açıdan bağımsızlığının sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Komite, TİHEK'in işkenceyi önleme ulusal mekanizması olması nedeniyle, engelli bireylerin kaldığı psikiyatri hastaneleri ve diğer kurumlarda işkencenin önlenmesi ve izlenmesi faaliyetlerinin görev tanımı içinde yer alması gerektiğini önermiştir³⁶.

TİHEK'in yapısına ilişkin eleştiriler yalnızca anılanlarla sınırlı kalmamıştır. BM Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü, 2022 yılında Türkiye'ye yaptığı ziyaret sonrası hazırladığı raporda, kurumun üyelerinin atanmasında tarafsızlık ve insan ile mali kaynakların yeterliliği konusunda duyduğu endişeleri dile getirmiştir³⁷. İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi ise, 12 Aralık 2019 tarihli raporunda, Türkiye'deki insan hakları kurumunun kurumsal yapısının gözden geçirilmesi ve ulusal insan hakları kurumu ile ulusal önleme mekanizmasının işlevlerinin birbirinden ayrılacak şekilde yeniden yapılandırılması gerektiğini belirtmiştir³⁸.

Yapılan bu analiz ve uluslararası insan hakları mekanizmalarının anılan tespitleri doğrultusunda, TİHEK'in ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirebilmesi için aşağıdaki adımlar önerilmektedir:

35 CRC/C/TUR/CO/4-5, paragraf 13 ve 32.

36 CRPD/C/TUR/CO/1, paragraf 35 ve 66.

37 A/HRC/53/36/Add.1, paragraf 71.

38 CAT/OP/TUR/1, paragraf 34/b

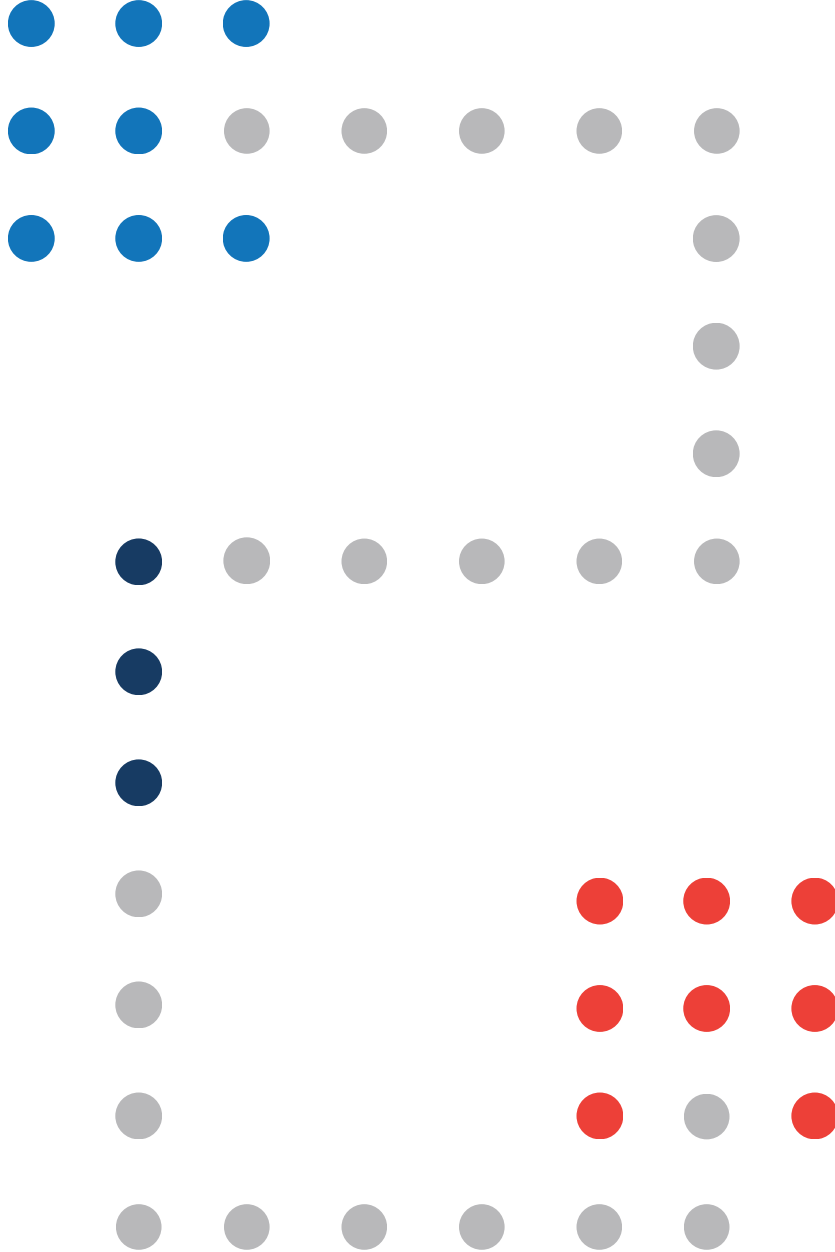
- Çocukların tutulduğu kurumlar için özel izleme stratejisi geliştirilmesi ve habersiz/habersiz ziyaret protokollerinin hazırlanması,
- Çocukların tutuldukları kurumlarda şikâyet mekanizmasının kurulması ve işletilmesine ilişkin yol gösterici ilkeleri de içeren rehber hazırlanması,
- Kurumlarda bulunan çocuklar için hak farkındalığı ve şikâyet mekanizmalarının kullanılması konularında, çocuğa duyarlı, erişilebilir formatlarda materyaller üretilmesi ve eğitimler düzenlenmesi,
- Çocukların tutulduğu kurumlardaki idareci ve personellere çocuk hakları ve izleme mekanizmaları konusunda eğitimler verilmesi,
- Medyaya yansıyan veya çocuk hakları ihlalleriyle gündeme gelen kurumlara da odaklanarak duyarlı ziyaretlerin planlanması,
- Acil durum ziyaretleri için müdahale planı oluşturulması,
- Ziyaret öncesinde ve sırasında kurumlara ilgili detaylı bilgi ve belge toplanması, bu tespitlere raporlarda yer verilmesi,
- Raporlama ve izleme sürecine eğitim almış bağımsız uzmanların ve sivil toplum örgütlerinin dahil edilmesi, sivil toplum örgütleri ile ortak ziyaretler yapılması,
- TİHEK bünyesinde izleme ziyaretlerinde görev yapmak üzere yeterli sayıda ve yetkinlikte sosyal hizmet uzmanı ve psikolog istihdam edilmesi,
- İzleme sırasında çocuklarla ve çocuklarla çalışan ilgililerle görüşülmesi, bu görüşmelerin yöntemi hakkında raporlarda bilgi verilmesi,
- İzlemenin dezavantajlı çocuk gruplarının ihtiyaçları gözetilerek gerçekleştirilmesi,
- Çocukların zaman algısı gözetilerek raporların en kısa sürede yayımlanması,
- Raporların çocuk dostu versiyonlarının da hazırlanması ve ilgili çocukların raporlar hakkında bilgilendirilmesi,
- Tavsiyelerin gerçekçi, etkili, hedefe yönelik ve zaman planı içerecek şekilde oluşturulması,
- İzleme sırasında tespit edilen sorunların giderilmesi için kamuoyunun bilgilendirilmesi, medya ve politika yapımcıların sürece dahil edilmesi,
- Uygulama sürecini izlemek için düzenli takip ziyaretlerinin gerçekleştirilmesi.
- Raporlarının etkililiğini artırmak amacıyla, standart bir izleme ve raporlama çerçevesi geliştirilmesi.

Tüm bunlara ek olarak, Alt Komite, ulusal önleme mekanizmasının ağırlıklı olarak izleme faaliyetlerine odaklandığını, ancak savunuculuk, farkındalık yaratma, mevzuata ilişkin görüş bildirme ve kapasite geliştirme gibi diğer işlevlerinin yeterince gelişmediğini vurgulamaktadır. Komite, bunun sebeplerinin arasında, mekanizmaya bu yetkileri açıkça tanıyan özel bir mevzuatın bulunmaması ve ziyaretlerin yanı sıra dışa dönük görevleri yerine getirebilecek yeterli insan kaynağının olmamasından kaynaklanabileceğini de eklemiştir³⁹. Bu tespitler de gözetilerek, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Paris İlkeleri'yle uyumlu hale getirilmeli, kurumun finansal, yapısal ve işlevsel bağımsızlığını güvence altına alarak kurul üyelerinin yetkinliği sağlanmalıdır. Bununla birlikte, İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol'e uygun şekilde TİHEK'ten bağımsız bir UÖM kurulmalıdır.

Sonuç olarak, TİHEK'in çocuk evlerindeki izleme faaliyetlerinin daha etkin hale gelmesi için yapısal iyileştirmelere ihtiyaç vardır. Bu iyileştirmeler, yalnızca izleme sürecinin teknik detaylarına değil, aynı zamanda izleme faaliyetlerinin çocukların haklarını güvence altına alacak bir yaklaşımla yapılmasına odaklanmalıdır. TİHEK'in bağımsızlığını, hesap verebilirliğini ve etkinliğini artıracak düzenlemelerle çocukların sesi duyulabilir, hak ihlalleri daha etkin bir şekilde önlenabilir.

39 CAT/OP/TUR/1, paragraf 20

#AYRIMCILIĞAKARŞIBİRLİKTE #TOGETHERAGAINSTDISCRIMINATION

+90 545 540 20 00 info@esithaklar.org

[@esitlikizleme](https://twitter.com/esitlikizleme) [@esitlikizlememerkezi](https://www.instagram.com/esitlikizlememerkezi)

esitlikizlememerkezi.org equalitywatchcentre.org

+90 545 540 20 00 info@esithaklar.org
@esitlikizleme @esitlikizlememerkezi
esitlikizlememerkezi.org equalitywatchcentre.org

